

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNICE

JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združeno državo (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in Ciceo \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inosestanstvo \$9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Ciceo \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo polijateljju le v slučaju, če je priložil poljstvo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2857-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (June 30, 1943), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Tedske kritične misli

Človek je čudno bitje. Dokler je zdrav, si kvari želodec—in ko je bolan, vpije po zdravju! Dokler je svoboden, si gradi ječo in, si kuje verige na lastnih rokah—ko pa okovan trpi v ječi, vpije po svobodi.

Iz nekaterih naših rojakov ne govori razum, ne govori doslednost in ne treznost—toliko bolj pa kriče iz njih čustva, temperament in jeruš.

Delavci v Franciji danes vedo, kaj je svoboda, kaj je demokracija. Pred vojno, ko so imeli to dvojje, ko so svobodno govorili in pisali, kar so hoteli, ko so svobodno kritizirali in svobodno stavkali—niso razumeli, kaj je svoboda. Danes razumemo—ko je prekasno. Ali se mora ta bridka šola, to preklestvo, ponoviti povsod, kjer še živita demokracija in svoboda?

Najgrša človeška slabost je, da ljudje zasmehujejo to, kar imajo, hvalijo pa ono nekje v tujini, o čemur nimajo najmanjše izkušnje. Pokojni Brisbane je nekoč napisal dolg slavošpev rumunski kraljici, ki je prišla v Ameriko na obisk, na koncu se je pa takole oprostil: We Americans admire those things we haven't got." Če bi Amerika imela kralja, bi bilo malo prostovoljnih slavošpevov. Dokaz nam je Anglija, kjer se nihče ne zmeni za kralja.

Ameriški demokrati si bi morali zahvaliti, da v mejah zakona lahko pišemo za javnost in kritiziramo, kogar hočemo. Ali smo hvaležni? Kajpak! Oni, ki se najbolj derejo kot srake v javnosti, ki najbolj gobežda in nesramno obrekujejo, so najmanj hvaležni ameriški demokrati za to svoje delo—namesto tega se pa odprto bahajo, da oni pričakujejo svobodo svoje stare domovine od onih, katerim je demokracija španska vas. Sijajna hvaležnost!

Ni čudnega ni, če imajo Američani—tukaj ne mislimo zagriženih burboncev, temveč napredne značaje in poštenjake—še toliko predodgovor zoper tujzemce. Saj vidijo, kako dolgoletni priseljenci še danes prezirajo ameriško demokracijo (ekonomsko izkoriščanje ne spada v demokracijo) in raje škilijo nekam čez ocean po svojih političnih in socialnih idealih. Ali jim zamerimo, če ogorčeni pravijo, da večina imigrantov še ni zrela za demokracijo? Dovolj je, če pogledajo v naše prepirljivo časopisje pa imajo najlepši dokaz.

Ko je bila Amerika provocirana v vojno, smo upali, da bodo vsi oni, ki radi prisegajo na demokracijo, strnili svoje moči proti glavnemu in največjemu sovražniku Amerike in začasno opustili domače spore, ki so malenkost napram svetovni vojni. Grdo smo se zmotili! Privatne vojne se nadaljujejo, kakor da ni večjega sovražnika—nadaljujejo se z onimi, ki niso fašisti, ne nacisti in ne japonisti, temveč so zvesti demokraciji. Tako se utrjuje enotnost za vojni napor Amerike!

Kongres je sprejel oster zakon proti stavkam v vojnem času in za kontrolo delavskih uni. Dolgo let so burbonci Amerike pripravljali zakon te vrste, zdaj pa so izkoristili sentiment srda zaradi stavke rudarjev in posrečilo se jim je. Morda se posreči predsedniku Rooseveltu, da ubije ta zakon z vetom, morda se mu ne. Mi smo že pred meseci pisali v Prosveti, da divje stavke med vojno bodo na koncu prinesle delavcem več slabega kot dobrega—ne bodo se izplačale.

Če bi bili oni kongresniki in senatorji, ki so odglasovali za prvi protidelavski zakon v dobi novega deala, pošteni in objektivni, bi zdaj sprejeli prav tako oster zakon proti dobičkarjem, proti vojnim kontraktorjem, ki kujejo masne dobičke iz vojne. Polovica krivde—in v mnogih slučajih vsa krivda—za divje stavke leži na teh dobičkarjih, ki izzivajo in dražijo delavce s svojim izkoriščevalskim postopanjem in na ta način poženejo lokalne delavske voditelje, ki se ne zavedajo svojih odgovornosti, v ekstremna dejanja. Kaj bo kongres storil proti močnemu sleparjem, ki se nočejo pokoriti odredbam zoper inflacijo in dražjo cene kljub stropu? Kaj bo storil?

Te dni potekajo tri leta, kar je padla Francija. Takrat je bilo dosti vpitja, da je francoska demokracijska republika mrtva za vselej. Značilno pa je, da sta se baš te dni zedinila dva najmočnejša voditelja svobodnih Francozov, generala De Gaulle in Giraud, in sta v Alžiru osnovala enoten francoski odbor za osvoboditev Francije in vzpostavitev francoske demokracijske republike. Vsi francoski protifašistični in protivistiški elementi se bodo zdaj strnili okoli tega odbora. Prerogena francoska demokracija bo kmalu slavila svojo zmago.

Španski diktator Franco se je zdaj zavzel za "humanizacijo letalskega vojskovanja." Pozval je druge nevtralne države, naj podprejo njegov apel na zaveznike, da priznajo nekatere kraje v Nemčiji in Italiji za "nebombardne in varne za civiliste." Diktator Franco ni apeliral na Hitlerja, ko so nemški bombniki podirali Varšavo, Beograd, Amsterdam in Coventry na Angliškem. Ne, takrat se njegovo srce ni topilo usmiljenja za nedolžne civiliste! In kje je bilo Frankovo usmiljenje takrat, ko so njegova letala razdejala z bombami Guernico na Španskem, kjer je bilo 5000 starcev, žena in otrok ubitih? Poznamo mi velikega hinavca Franka! Letalsko bojevanje je treba "humanizirati" šele danes, ko so zavezniki gospodar ožračja nad Evropo in ko nemški nacisti in italijanski fašisti dobivajo z bombami po grbi.

Glasovi iz naselbin

Glas s farne

Clem Falls, Wis.—Naj še jaz malo pojamram in opišem v Prosveti, kako nam gre na farmah. Prej je bilo mrzlo, tako da nismo mogli delati na polju—13. maja je bilo pri nas 28 stopinj nad ničlo. Dne 22. maja je pa pričelo deževati in zdaj že dežuje skoraj neprenehoma teden dni. Če malo sonce posije, je pa tako soparno in vroče, da se začnejo tresti konji in ljudje in ni mogoče delati. Dosti farmarjev še ovsu ni posejalo, dasi je že zadnji čas za sejanje koruze. Krompirja so še tudi prav malo posadili.

Vse izgleda, da farmarji ne bomo toliko izarali in posejali kot so nam ukazali tisti bogovi v Washingtonu. Jaz bi rada videla, da bi prišli tisti možje vsaj za eno leto na farne, pa bi bili dosti drugači za farmarje.

Pri nas imamo 320 akrov zemlje in v našem imamo tri druge farne, za delo smo pa štirje—dva sinova in midva z možem. Imamo traktor, s katerim se največ dela opravi. Pa je šel fant orat in se je traktor polomil. Poslali smo ekspresno pismo, da bi brž dobili, kar je potrebno za popravilo. Minila sta že dva tedna, toda nismo še nič slišali, ali bomo dobili potrebne predmete ali ne. Pišemo jim in vprašujemo, toda nobenega odgovora. Koliko bi se lahko napravilo v dveh tednih s traktorjem, če bi nam takoj poslali zahtevane dele. Čeprav je moko, gre s traktorjem tudi po blatu. Ampak za farmarje se ne brigajo kot le takrat, ako bi po mestih ne imeli živeža.

Naj povem o neki meščanki, ki je k meni hodila po jacea. Zmiraj se je prepirala, da ji moram ceneje dati, češ, da mene kakaš dosti ne stanejo, ker na farmi vse samo zraste. Bila sem jezna in ji rekla, naj le pride na farma, pa bo videla, kako vse samo zraste. In res je prišla. Njen mož je pritrnil \$500, ki je delal na relifu. Prišla je kar sama, mož ni hotel iti, ker je vedel, da bo tistih \$500 kmalu pošlo. Žena je kupila par starih konj, eden je bil slep, drugi gluhi, in kravo, pa je pričela farmariti. Pričela je orati, toda konja nista zmogla pluga, ker sta bila preveč izčrpana. Kmalu je prišel konjedec s trokom in je konje pobral. Kravo, ki jo je od nas kupila, je pa dala očetu, ki živi v naši viližini. Tako je ženska spoznala, kaj je farmarstvo, ko je zapravila tisti denar.

Zdaj pa še nekaj o Barbičevem dopisu glede žensk v industrijah. Je živa resnica, kar on piše. Jaz imam hčer v Milwaukee, kjer dela v tovarni za vojno produkcijo že leto dni. Hotela je, naj jo pridem pogledat in je tudi pisala, kdaj naj pridem. Ko sem prišla tja, sem se najprvo razjokala, kajti prej je bila rdeča kot nagelj in zdrava, zdaj pa izgleda kot senca, blede in vsa izgarana.

"Oh, Mary, kaj pa ti je?" sem jo vprašala. "Mama, ali ne veš, da je vojna; treba je delati šest dni v tednu, sedmi dan pa prati." Odgovoril ji, da vem, da je vojna in da sem že dosti dala za domovino—pred 26 leti njenega očeta, toda ne maram se nje dati, kajti jo imam rajši kot vse na svetu. Rekla sem ji, da mora pustiti tisto težko delo pri stroju, "Ampak zaslužim veliko, če gre dobro; napravim deset dolarjev na dan," mi odgovoril. Rečem ji, da lahko zasluži še enkrat toliko, toda tisto delo naj pusti, dokler ni prepozno. Roke ima vse zrezane, tako da jih ji je bolničarka v tovarni morala večkrat obvezati, da je mogla delati.

Pri njej sem bila tri dni, toda je morala vsak dan na delo, niti en dan ni smela ostati doma. Mislim, da si: dokler moreš ponkci stati, te bodo rabili; ko omagaš pri stroju, bodo pa druge postavili tja in tebi dali breco. Nagovarjala sem jo, naj pusti vse skupaj in pride domov. Naj povem, da me je toliko poslušala, da je pustila tisto težko delo in dobila bolj lahkega.

Ali vidite, da ima Barbič prav. Me ženske nismo ustvarjene za moška dela.

Ker vidim, da mi je naročnina potekla na Prosveto, pošiljam tudi dva dolarja za obnovo.

Rose Paulich.

Nekaj iz filmskih novin

Cleveland.—Že parkrat sem v kinu posetil svetovne filmske novine ali slike, čijih komentator je Kaltenborn iz Detroita. In tako sem na teh slikah videl, kaj naši igralci posejajo razna vojaška taborišča in zabavajo vojaške s svojimi talentom. Tako sem videl Edgarja Bergena s svojim Charliejem McCarthyjem, Jacka Bennyja z Mary Livingstonovo in več drugih igralcev.

General Franco vzgaja špansko mladino za fašizem, pri čemer mu pomaga duhovščina, ki mu je dala svoj blagoslov, kakor se pač spodobi za zaveznika. Pa lače, ki so bile porušene v civilni vojni, so zopet zrastle. Španija ima tudi svoje zanimivosti poleg velike revščine. Mnogo lojalstov je še po civilni vojni prenehalo živeti—kot sem slišal poročilo, je bilo teh nesrečnikov nad milijon. Nekateri so v ječah sestrnali do smrti, druge so postavili ob zid. Falangisti seveda dobivajo podporo, lojalisti pa figo, če ne še kaj hujšega. Kot ujetniki so bili mnogi prisiljeni brezplačno zidati ono, kar je bilo porušeno za časa vojne. Kot njegova ostala dva pajdaša, se je tudi diktator Franco dobro oborožil za slučaj, če bi ga skušali strmoglaviti. In to poskuša takoj pri mladini, katero vzgaja v fašističnem duhu.

Videli smo tudi nacijske obrambne priprave na francoski obali, pri čemer ne zaostajajo niti Angleži, ki so tudi pripravljene na nacijsko invazijo. Videli

smo ujetnike v Tuniziji. Nekaterim se dopade, ker je zanje konec bojevanja in mnogi si žele videti New York. Lahko, da je med temi precej slovenskih fantov, ki so spadali pod Italijo. Nekaterim nacifašističnim generalom pa je le žal in so v svoji sobi obesili sliko "firarja" Hitlerja. Lahko, da ga ne bodo nikoli več videli živega, čeprav se vrnejo v Deutschland.

Lahko, da sedaj pride vsak častista invazija, katero so naši prijatelji Sovjetske Rusije toliko želeli. Ti prijatelji hočejo, da se neko bojuje. Ne vedo pa, kdor se hoče bojevati s treniranim sovražnikom, se mora sam prejštenirati. In ker so bili naši trenirani, bi bili v Tuniziji skoraj porinili nacisti in fašiste v morje, da se niso prej podali. Zdaj bodo lahko v ujetništvu molili za zmago firarja, katere pa ne bo. Bog usliši onega, ki ima boljše orožje. Ta dopisnik vam je že povedal, da imajo Združene države prednost v orožju. Zopet smo čitali, da so ruski pilotje pohvalili naša letala, da so fina. Da so finejša kot so njihova, tega oni ne smejo reči. So pa le.

Dočim se naša Enakopravnost tako bori zoper jugoslovanskega kralja (slišali smo, da neče biti kralj) in bi raje posnemal Windsorja, smo na sliki videli Windsorja in njegovo ženo Američanko. On bi bil lahko še danes angleški kralj, ampak mu je krilo lepše dišalo kakor pa krona. Lahko, da je z mladim Petrom prav tako. Mi smo nekoč slišali o kralju, ki mu je poginil konj. Potem pa—"dajte mi konja, dajte mi konja, takoj dam moje kraljevstvo za konja..." Lahko, da se je to spremenilo, da ne gre več za konja, marveč za ono, kar je v krilu...

Ena najskrajnejših mater mora biti mrs. Dione, ki ima petorke, deklice, ki so sedaj že stare devet let. One so šle v Wisconsin, kjer so krstile bojne ladje. Videli smo tudi krstitev dveh letal in parnika, ki je dobil ime po nekdanjem zamskem sužnju Washingtonu, ki je postal odličen znanstvenik in je nedavno umrl.

Poročevalec Longmayer je imel predavanje o vprašanju, če so v Washingtonu znoreli. On pravi, da niso, imajo pa velikankega dela radi vojne furije. Prav mil' sta se spogledala dr. Beneš in predsednik Roosevelt v Beli hiši. Dr. Beneš upa, da le s pomočjo takih mož kot je Roosevelt bo zopet nastopila njegova vlada v češki Pragi.

Mi čitamo veliko zoper Hitlerja in Mussolinija. Malo kdo od naših rojakov se pa pobriga, kaj je zadaj za našim hrbotom—Japonci, ki so bolj nevarni narod za Ameriko kot sta pa omenjena. Kdor se v resnici smatra za dobrega državljanja, bi moral paziti na vse zunanje sovražnike, ne samo za nekatere.

Mi bi tudi radi videli, da bi se naši rojaki začeli bolj dramiti za svojo nekdanjo domovino in sprejemali dela, ki so potrebna za rešitev te nekdanje domovine, ne pa se temu izogibati, češ, ti daj, ti si to in to. Slove-nija je bila tvoj in moj rojstni kraj, torej se oba brigajva zanjo.

Frank Barbič.

Kako so molili za dež

Nashville, Mo.—Ni še dolgo, ko sem vas prosil za nekoliko prostora v Prosveti, da poročam o silnem deževju. Pri tem se spominam, kako smo v starem kraju molili za dež. Služil sem pri nekem kmetu v Zavodu nad Soštajnom. Bil sem še mlad, star nekako 18 let.

Tisto leto je bila huda suša, pa je župnik oznanil v nedeljo v cerkvi, da bo v torek procesija, da bomo molili za dež. Naš kmet je nas vse segnal z doma, sedem po številu, le sam je ostal doma. Bilo je tri ure hoda. Ko je bila procesija končana okrog 11 dopolne, pravi naš hlapec, po imenu Luka, da mu je gospodar dal dva goldinarja, da ga bomo spili par litrov, potem pa domov. Meni je naročil, da moram poiskati dekle. Z nami sta bili tudi gosposdarja žena in hčerka Pepca, ki je bila tudi cerkvena pevka. Pa tudi organist je spravil skupaj vse svoje pevece, med katerimi sem bil tudi jaz in pel vsako nedeljo.

Gremo v gostilno in spravimo skupaj mize. Potem pa je natakoral nosil liter za litrom. Začeli smo prepevati. Organist ni bil pevec, marveč tiste sorte petelin, ki poje le takrat, kadar ga dobi še precej po grlu. Tako smo si mazali grla in prepevali vse popoldne. Ko se je zmrčilo, smo se spravili proti domu vsi več ali manj natrkani. Ko smo bili sredi poti, se je začelo bliskati in grmeti in kmalu smo bili premočeni do kože. Vmes pa je padala tudi toča. Ko smo prišli domov, smo dobili od gosposdarja jezične juhe za večerjo.

Tukaj nas še vedno perejo bogovi, tako da farmarji ne moremo delati na polju. In še to, kar je kdo posejal, je deloma uničeno. Farmarji kar pisano gledamo drug drugega. To pišem 30. maja in še vedno dežuje. Vprašam vas, ljubi čitatelji, kam se bomo mi zatekli, ako ne bomo imeli sredstev za življenje. No, pa saj pravi sveto pismo: "Ne skrbite, kaj boste jedli in pili... Pogledajte rožice na polju. Solomon ni bil nikdar tako lepo oblečen kakor so one..." Ampak to je bilo včasih. Sedaj v tej vojni menda tudi Bog ne more skrbeti za vse.

Jakob Lipovšek.

Kominterni pokopani

Canton, O.—Ruski komunizem je bil precej osovražjen po zapadu. Edino Turčija, katere kominterni ni motila, je bila in je še danes najboljša prijateljica Sovjetske Rusije. V Turčiji se ni nikdar pojavila kakšna resna demokracija proti USSR in prav tako tudi v Rusiji ne proti Turčiji.

V Rusiji je bil pravoslavni-zem takoj od početka revolucije potisnjen v ozadje, kakor tudi v Turčiji mohamedanizem. Kemal paša je uvedel zapadne reforme, s katerimi je prisilil Turčijo, da je prestopila iz haremske dobe v zapadno civilizacijo.

Ruski boljševiški voditelji se niso zadovoljili s tem, da so napravili konec temni pravoslavni in Romanovi zgodovini. Politi-la se jih je tudi želja po svetovni revoluciji. S to željo pa si je Rusija nakopala sovraštvo proti sebi in proti komunizmu v inozemstvu. Tudi nezaupanje v komunistične voditelje ni nikdar pogoilo.

Tretja internacionala ali kom-interna je sedaj pokopana, in sicer zato, ker so današnje razme-re v to prisilile Talina. Ali ta akcija predstavlja iskreno željo Rusije? To bo pokazala bodoče-nost.

Dve sto milijonov Slovanov na vzhodu in vzhodni Evropi bo potisnilo Nemce v berlinske ulice, kjer bo njih ošabnost počasi izumirala. Slovanji bodo dominirali vzhod, Anglosaksi pa zapad. In tako ni nobenega dvoma, da ne bo prišlo do trajnega miru.

Zadnja stran Hitlerjeve knjige "Mein Kampf" bo prečitana na vzhodnem bojišču in tako zvana biblija nacijske Nemčije bo zapčatena s silo rdeče armade. Grobnica stotisočev današnje nemške generacije bo priča poloma Bismarckovih in Hitlerjevih načrtov. Bismarcku ni uspelo dominirati vzhodnih Slovanov, Hitler, smrtni sovražnik slovanstva, se je odločil, da izvrši s silo, kar Bismarcku ni uspelo s politiko. Zadel pa je na Stalingrad, mimo katerega mirno plove Volga. Trimesečni infer-

no, ki je zasenčil Verdun, je zarezal globoko rano v germanizem, od katere ne bo nikoli več okreval.

Drugi globok udarec, katerega bo omenjala zgodovina bodoče Nemčije, je—boj za Tunizijo. S tem udarcem je tudi za "il du-čaja" za vedno izgubljeno tako zvano "Mare nostrum" (naše morje). Je bilo in še vedno ostane—"Mare Britannicum".

Michael Chok.

Kogar zadene—boli

San Diego, Cal.—Kot član jed-note in naročnik dnevnika Prosvete si dovolim, da se enkrat zopet oglasim. In to radi tega, ker v naši prekljani Prosveti ni konca ne kraja prepira sem in tja, blatenja za vsako malenkost z gobezdanjem, oziroma udrihanjem in ponižanjem, ali ne tako silno nadarjenih kot so nekateri "naši".

Ravno sem prejel Prosveto z dne 24. maja in čital Barbičev dopis "Uradniku pod nos". Deloma mu dam prav, pa čeravno je tudi on mene nesramno napadel v Prosveti z dne 21. aprila 1942. Porabil je kolono in pol v ta namen in popolnoma ne dolžnem. Za tisti nesramno poniževalni napad ne pozabim nikoli. Če hoče ravno vedeti, te tudi osebno poznam.

Torej če tebe tako hudo boli le urednikova opomba in sedaj cviliš kot mokra miš, kako se pa naj jaz tebi dostojno zahvalim? Vem že vnaprej, da me boš ponovno napadel, pa le daj, saj odprto kažeš svojo vsevedno sebičnost.

Našemu uredniku pa tudi kar tukaj nasvetujem, naj svojo gro-dno besedo "gobezdanje", s katero nas pita, enkrat pozabi. Še najmanj izobraženemu se stidi to. Svoji napak ne mara videti, ker je dobro useden na konjičku (konjiček pa včasih breal). In če je že tako silno prebrisan in izobražen, zakaj neki ne rabi bolj pametnih besed? Prišlo jalo bi mu.

Tudi brat Gornik iz Bellinghama me je napadel lansko leto zaradi mojega tehnikratičnega dopisa. Da, delati krivico je lahko, a težko poravnati. Vendar Gornik je tudi spisal nekaj dopisov, za katere mu dam priznanje. Tudi njega je urednik klofutnil in zdaj je ves poparjen že nad dva meseca. Le oglaš se, brat Gornik, nisi ne tako brezumen. Z veseljem sem čital tvoje dopise. Zdi se mi, da si našel pravo pot.

Nadalje naš odlični brat Milan Medvešek dopisuje ali komentira to in ono. Vsaj meni in gotovo mnogim drugim je nadvse ustreženo. Hvala ti za tvoj trud, Milan! Le korajžno naprej! Tudi njegovi dopisi niso vselej dobrodošli uredniku. Rad bi vedel, kaj res hoče naš urednik. Ali ni to naš delavski dnevnik za izobrazbo, za napredek, za boljšo bodočnost? Zakaj vedno kritizirati nas naročnike, naš članje! Kaj pa boste brez nas?—to je, če bi ne bilo tistega zlatega teleta.

Nikakor si ne dovolim reči, da je urednik nezadostno izobražen za svoj posel.

Vsa čast ti gre, brat Molek, vendar ne bodi tako silno brezobziren. Vsi nimamo tvoje pameti. Torej nehai udrihati po dopisnikih in narod te bo spoštoval toliko več.

Mat A. Turk.

Mat je prejel odlikovanje in padim sinom

Rauch, Minn.—V sredo, 26. maja se je v šolskem avditoriju v Orru vršila spominska slavnost za pokojnim vojakom Williamom E. Vidrom, ki je 5. decembra 1942 padel na bojišču blizu Bune v Novi Gvineji, začet od sovražne japonske krogle. (Dalje na 3. strani)

Pred dvajsetimi leti

(iz Prosvete, 8. junija 1923)

Domače vesti. V Eganah, Mich., je umrl 37-letni Aleksander Peterlin od ilirske Bistrice.

Delavske vesti. Nameščeni različne železnice v Chicago so zagrozili s stavko.

Inozemstvo. Dva milijona delavcev v Porurju se je dvignilo v splošni stavki, katero so Francozi pričeli dušiti z vojaško silo.

Sovjetska Rusija. Anglija je končno sklenila, da se mirno ravna z Rusijo.

Ameriški bombnik v plamenih na letališču pri Funafutiju, otok Ellice, po japonskem napadu.

Vesti z jugoslovanske fronte

Poročila Jugoslovanskega informacijskega centra in drugih virov

AVTONOMIJA, 'STAJERSKE'

Ljubljanski "Slovenec" pri-
naša v svoji številki z dne 16.
aprila vest, da je šef civilne ad-
ministracije, gauleiter Ueber-
reiter, o priliki druge obletnice
priključitve Spodnje Stajerske
k rajhu izdal naredbo, datirano
z dne 14. aprila, na podlagi ka-
tere se razširi nemška "avtono-
mija" na občine vse Spodnje
Stajerske.

Vest iz Slovenije

Londonski časopis "Sunday
Times" poroča v svoji številki
od 25. aprila, da je bilo v onem
delu Slovenije, ki se nahaja pod
italijansko okupacijo, zopet ob-
sejnih 10 oseb na dosmrtno je-
čo zaradi "rovarjenja in propa-
gande za upor proti državi."

ODPOR GERILCEV V JUGO- SLAVIJI POSTAJA VED- NO HUIŠI

Washington (OWI).—V bližini
vasi Tarnovac so hrvaški geril-
ci napadli in z dinamitom po-
gnali v zrak tovorni vlak oziroma
0 priliki nesreče je bilo ubitih
sedemdeset tisoč. Napadi na
vojaške vlake in na tovarne
vlake, ki prenašajo oskrbo za
nacistične vojaške sile na Bal-
kanu, so postali tako nevarni,
da so morali nacisti poslati pet
dodatnih divizij na Hrvaško v
cilju, da ojačijo tamonjske oku-
pacijske čete oziroma v podpro-
ustaje, o katerih smatrajo, da
niso več kos upornemu pokretu
vsega patriotskega prebivalstva.

Kljub temu ojačenju in po-
nemnim pohodom proti geril-
cem, ki iz svojih goriških zave-
tiš udarjajo nanje, so nacisti
njihovi hlapi v neprestanem
hodu pred napadi. V južni Bo-
snji se je zapletla skupna arma-
da Nemcev, Italijanov in Hrva-
tov v čupne in brezkončne bo-
je z njihovimi nasprotniki. V
svoji razjarjenosti, ker niso mo-
gli ostati v stiku z gerilci, so
nacisti kar na kratko pobili 300
bosanskih kmetov, osumljenih,
da pomagajo upornikom. V Bel-
gradu je bilo nedavno umorje-
nih 400 talcev, in sicer v znak
mračne vaje za smrt 20 nacistič-
nih častnikov. V Ivanovi Rjeki,
v distriktu Krivlje polje, je bilo
10 hrvaških talcev ustreljenih
radi uboja enega ustaškega
uradnika—po nedavnem poroči-
lu zagrebškega radia.

Vest iz Belgarda

Washington, 29. maja (ONA).—
Belgrajski vodovod je za 200
odstotkov povzrnil ceno vode, in
sicer "za kazen", ker prebival-
stvo kljub ponovnim pozivom ni
zmanjšalo svoje porabe, poroča
od očišča kontrolirani radio Bu-
dimpešta v svoji oddaji v nemš-
čini. Oddajo je zabeležil vlad-
ni Foreign Broadcast Intelligen-
ce Service.

Gerilski boji v Jugoslaviji

Zuerich, 27. maja (ONA).—
Švicarski tednik Die Welt je o-
pisal v vseh podrobnostih razvoj
velike ofenzive, ki se je začela
20. januarja proti partizanskim
armadam Bihača. Šest nemških
in šest italijanskih divizij, kate-

govinah imajo precej prilike za
razdeljevanje letakov. Uradnice
si pripravijo v svojih uradih ste-
nogramme inozemskih radiooddaj
in potem ponoči pomagajo pri
prepisovanju in sestavljanju le-
takov.

Bolgari pjačujejo posadke v Grčiji

Kairo, 24. maja (ONA).—Bol-
garska okupacija severne Grčije
je zdaj razširjena na zahod do
pokrajina Florina, Pella in Kil-
kis; to vest prinaša grški infor-
macijski urad, ki pravi nadalje:
"Po najnovejših poročilih so
Bolgari naselili svoje ljudi na
polotoku Halkidiki in uvedli raz-
lične stroge ukrepe proti grške-
mu prebivalstvu".

Grški kmetje obdelujejo zapu- ščena polja

Zuerich, 24. maja (ONA).—
Zasedbene oblasti očišča so v o-
kupirani Grčiji izdale naredbo,
da morajo vsi poljedelski delav-
ci, moški in žene, delati po 10 dni
na mesec "na onih posestvih in
poljih, katerih gospodarji zara-
di vojnih prilik ne morejo sami
obdelovati svoje zemlje". To po-
ročilo prihaja iz madžarske čas-
niške agenture, katero uprav-
lja nacisti.

Omenjena brzojavka navaja
članek nacistične Donau Zeitung,
ki trdi, da bo treba v bodočnosti
delati mnogo več, kakor do zdaj
v cilju, da se obdelajo vsa zapu-
ščena polja, kajti "za svoja last-
na bo vsakdo sam skrbel".

Nacisti so porušili 176 vasi in 6997 domov v Jugoslaviji

Washington, 28. maja (ONA).—
Po nekem članku v švedskem li-
stu Industria, katerega je dobil
v roke OWI, so okupacijske če-
te očišča porušile v Jugoslaviji
v dveh letih, ki so minila, odkar
je bila napadena ta država, 176
vasi in 6997 hiš.

Članek poroča, da je bilo 28
vasi in 1972 hiš do tal porušeni
v onem delu Slovenije, katerega
so anektirali Nemci in 158 kra-
jev in 5225 hiš v italijanski zo-
ni.

Povrh tega, pravi omenjeni
list, je ostala tretjina zemlje v
Sloveniji neobdelana.

Poročilo pravi tudi, da je ju-
goslovansko prebivalstvo popol-
noma izgubilo zaupanje v novi
denar, katerega izdaja marionet-
na vlada; narod še vedno hrani
velike vsote starih jugoslovans-
kih bankovcev.

Vest iz Belgarda

Washington, 29. maja (ONA).—
Belgrajski vodovod je za 200
odstotkov povzrnil ceno vode, in
sicer "za kazen", ker prebival-
stvo kljub ponovnim pozivom ni
zmanjšalo svoje porabe, poroča
od očišča kontrolirani radio Bu-
dimpešta v svoji oddaji v nemš-
čini. Oddajo je zabeležil vlad-
ni Foreign Broadcast Intelligen-
ce Service.

Gerilski boji v Jugoslaviji

Zuerich, 27. maja (ONA).—
Švicarski tednik Die Welt je o-
pisal v vseh podrobnostih razvoj
velike ofenzive, ki se je začela
20. januarja proti partizanskim
armadam Bihača. Šest nemških
in šest italijanskih divizij, kate-

re je pozneje ojačila 36. nemška
grenadirski divizija, se je udele-
žilo te ofenzive. Nekateri izmed
teh divizij so bile namenjene v
Tunizijo, a so morale biti posla-
ne na jugoslovansko fronto.

Očišče je v svojih poskusih, da
zatre partizane, uporabljalo tudi
večje število bombnih letal, po-
roča omenjeni list. Partizanom
je uspelo, izogniti se grožnji ob-
koljenja skozi več kot mesec dni.
Podnevi so se umikali, a ponoči
so zopet napadali. Pozneje so se
razdelili v dve skupini, katerih
prva je ostala v zapadni Bosni,
a druga, ki šteje 3 napadalne di-
vizije, je nadaljevala svoj boj
v planinah zahodno od Saraje-
va.

Šele po mesecu dni težkih bo-
jev je očišče nekoliko napredo-
valo, ker so se partizani, oslab-
ljeni radi izgub, utrujenosti in
pomanjkanja oskrbe in živeža,
začeli umikati.

Švicarsko poročilo pravi, da
so divjali boji zapadno od Sara-
jeva, 35 dni. Sovražnik je imel
tako silne izgube, da je nemško
vrhovno poveljstvo ustavilo svo-
jo ofenzivo dne 23. marca.

Čete gerilcev so kmalu začele
nove operacije v Hercegovini in
so, tako pravi omejeno poročilo,
v desetih dneh do 3. aprila oči-
stili sovražnih čet 5000 kvadrat-
nih kilometrov in prodre do re-
ke Drine. Jugoslovani so zase-
dili Kalinovik, Nevesinje in Gač-
ko ter so tako, pravi Die Welt,
pretrgali zveze očišča, kar bo ve-
like važnosti za bodoče opera-
cije.

Podtalna armada pripravljena

Odpor proti očiščni okupacijski sili narašča

London, 7. jun.—Predstavniki
ubežnih vlad sodijo, da podtalna
armada v okupiranih državah
je danes pripravljen na udarec po
očiščni sili iz ozadja v slučaju
zavezniki invazije Evrope. Med
temi je 400.000 gerilcev, ki se že
tri leta bore proti nemški in ita-
lijanski okupacijski sili.

Po informacijah, ki prihajajo
v London, se sdi, da ima vsaka
deseta oseba kakšno orožje. V
vseh okupiranih državah so
skrite zaloge pušk in municije.
Vse to bo v akciji, ko zavezniki
invadirajo Evropo.

Odpor proti očiščni okupacijs-
ki sili se je povečal v Franciji,
Holandiji, Belgiji, Jugoslaviji,
Grčiji in na Norveškem od po-
raza Nemcev in Italijanov v
Afriki. Radio Alžir poroča, da
so francoski uporniki v provin-
ci Juri napadli nemške vojake
z ročnimi granatami. V pariških
hotelih, v katerih se zbirajo
nemški častniki, pokajo bombe.
Bombna eksplozija je porušila
hotel Victoria in več nemških
častnikov je bilo ubitih in ran-
jenih.

Napadi na vlake in železniške
mostove se nadaljujejo. Upor-
niki so zadnji teden iztirili vo-
jaški vlak pri Amiensu in raz-
bili prog. Promet na tej je po-
čival tri dni. Nadaljnji vlak, na
katerem so se nahajali nemški
častniki in vojak, je bil vržen iz
tira pri St. Brieu.

TO IN ONO

Piše Zvonko A. Novak

Slab zgled.—Sedanjí zvezni
kongres je tak, da ga noben po-
šten naprednjak ne more imeti
rad, pa čeprav ve, da je ravno
ta naša ustanova eden glavnih
stebrov ameriške demokracije.

Dosti reči je, ki postavljajo to
našo narodno skupščino v sila
slabo luč; dokaj razlogov je za
to, da jo človek lahko obsoja, in
v mnogem daje zelo slab
zgled.

V sledečih vrsticah naj nave-
dem le nekaj takih stvari.

Sredi obupnih vojnih naporov
smo. Na fronti doma nam preti
huda draginja. Verižništvo se že
širi kakor kuga po deželi. Zah-
teva po meznem zvišanju po-
staja dan za dnem glasnejša in
silnejša, a pojevanje dobre vo-
lje pa čimdalje vidnejše. Na
vrata nam trka nekaj, česar se
je najhuje bati v deželi. V ne-
varnosti smo, da pride naš de-
lar ob vsa veljavja. Pred infla-
cijo smo, a naš kongres se še
malo ne zmeni za Rooseveltova
priporočila, ki stremijo za odv-
nitvijo te grozeče nevarnosti.

Prav nič ne kaže volje, da bi od-
pri pot za nove davke, dasti bi
bilo kaj takega zelo želeli že sa-
mo iz praktičnih razlogov; pač
pa se je skoro vseh pet mesecev
pričkal radi Rumlova davčnega
nacrta, ki bi bil v najboljšem
slučaju le nekakšna metoda za
pobiranje davkov, ne pa zakon-
ska osnova za nove davjate, ki
so tako krvavo potrebne, če se
res hočemo izogniti prihajajoče
inflaciji. Vrh tega nam je pred
vsem treba težne roke v ura-
du, ki ima skrbeti za to, da ne
poskočijo cene življenjskim po-
trebščinam v bajne višine. Ti-
sta roka je bil Leon Henderson,
a ta je moral iti, k čemer je naj-
več prispeval naš kongres, ki na-
daljuje delo prejšnjega ter pre-
prečuje s svojimi raznimi skupi-
nami potrebno kontrolo nad trž-
nimi cenami.

Ves svet je lačen. Sestrnani
otroci na Kitajskem se preživ-
ljajo z lubjem. Naša koristna
ustanova kmetijske zaštite je že
dovolj jasno dokazala, da more
pospešiti in povečati živilno pri-
dobjanje. Toda naš kongres si
na vse pretege prizadeva, da ji
zavije vrat.

V najslabši luči pa so se po-
kazali naši zastopniki v poslan-
ski zbornici oni dan, ko so spre-
jeli zakonsko osnovo, v kateri
se prepoveduje plača med dru-
gimi tudi Robertu M. Lovettu,
ki je v vladni službi in tako po-
dreden notranjemu tajniku Icke-
su. Obdolžen je "prevratništva".

Lovett je bil dvajset let pred-
sednik "Zveze za industrijsko
demokracijo", socialistične orga-
nizacije, ki so jo komunisti sko-
ro neprestano napadali. Dolžijo
ga, češ, da je prevratnež, ki pa
ne izvaja svojega prevratnega
mišljenja v vladni službi. S tem
mu odrekajo pravico do lastne
ga prepričanja in mišljenja, kar
je seveda v popolnem navzkriž-
ju z načeli ameriške demokraci-
je. V resnici se pa tista obdol-
žitev tudi ne opira na to dej-
stvo. Kajti Lovett ni prevrat-
nega mišljenja.

Ko so ga sodili, mu niso dali
prilike, da bi se zagovarjal sam,
niti ne, da bi kdo drugi opravi-
l to zanj. Tudi mi niso dali vede-
ti vnaprej, česa ga obtožujejo.

Njegov predstojnik Ickes se je
imenitno potegnil zanj ter ugo-

točil, da ni pošteno, niti ne pra-
vično, če se vzame merilo za
usposobljenost vladnega urad-
nika po njegovih političnih na-
zori. Zato je upati, da se senat
ne bo strinjal z ukrepom poslan-
ske zbornice ter tako vsaj malo
omilil sramoto, ki jo je naredila
večina naših kongresnikov s
sprejetjem tiste krivične in ne-
demokratske zakonske osnove.

Slabi zgledi se kaj radi posne-
majo in prav lahko se zgodi, da
se tako ravnanje razpase po cel-
deželi pri vladnih in drugih or-
ganizacijah.

Česa nas učijo sedanje stavke?
—Zadnje dni je prišlo v mnogih
vojnih industrijah do stavk, ki
seveda ovirajo pridobivanje in
izdelovanje vojnih potrebščin.

Nekateri taki delavski spori so
že poravnani, drugi pa bodo, ka-
kor je pričakovati in želeli, kma-
lu. Skoro vse te stavke se vrši-
jo proti volji unijakih uradni-
kov in nam dajo misliti mnogo-
kaj.

Pred vsem nam razločno do-
povedujejo, da se celo lojalni in
domoljubni državljani poslušajo
stavk, kadar se jim godi nezno-
sna krivica. To se je pokazalo že
na Angleškem v času, ko jim je
bil Hitler s svojo brutalno silo
že kar pred nosom.

Nadalje prav lahko uvidimo,
kako napačno je, če se določi
meznik višek z obljubo, da ne
bodo šle cene življenjskim po-
trebščinam navzgor, z obljubo,
ki se ne izpolni.

Tudi se moti, kdor misli, da se
v času krize ne bodo odprle ra-
ne, ki so se zadajale članom stro-
kovnih unij skozi dva rodova z
zastopavljanjem in zaničeva-
njem.

Naposled pa se lahko zaveda-
mo tudi tega, da še sploh nismo
začeli dopovedovati delavcem in
delavkam po tovarnah, kaj po-
meni ta vojna za nje in vse dru-
ge ljudi v tej deželi.

Kaj je z resolucijo?—Pred ne-
kak tedni je soglasno sprejelo
članstvo pomožne postojanke
štev. 8 v Chicagu zelo koristno
resolucijo, ki poziva vodstvo na-
šega pomožnega gibanja, naj
vpelje med ameriški Slovenci
sistematično, organizirano zbira-
nje oblačilnih predmetov za v
staro domovino. V resoluciji je
tudi naročeno vodstvu tiste po-
stojanke, naj pošlje njeno besed-
ilo vsem lokalnim odborom na-
šega pomožnega sveta v pretes-
in podporo, a vsem slovenskim
listom pa v objavo. Ni mi zna-
no, če je tisto naročilo že izvrše-
no. Ali vem pa toliko, da še ni
bila resolucija doslej objavljena
v nobenem našem listu.

Takovna svoboda.—V tej de-
želi smo še tako srečni, da ni
pravica do tiskovne svobode za
zanikana nobenemu človeku. Ne-
čelo je priznana vsepovsod, le to
je spak, da si ga ponekod napač-
no tolmačijo.

POKOJNI BATALJON NAD- VOJVODE OTONA

Po burni karieri, ki je trajala
ravno šest mesecev, je videti, da
je bil 24. maja razpuščen av-
strijski bataljon, katerega je or-
ganiziral vojni departament v so-
delovanju z nadvojvodo Oto-
nom, pretendentom na avstrijski
prestol.

Bataljon, katerega sestava je
povzročila v preteklem novem-
bru ogorčene razprave, je izgi-
nil na ravno tako skrivnostno
način, kakor se je rodil.

Ko je bil bataljon organizi-
ran, so demokratični avstrijski,
jugoslovanski, čehoslovanski in
nemški držali. Sovražnik je z
drugimi srednjeevropski krogi sku-
pal z liberalnimi Amerikanci iz-
ražali svoje ogorčenje proti zve-
zi avstrijskega bataljona z oseb-
nostjo nadvojvode Otona.

Kmalu smo izvedeli, da je pri-
šlo do hudih sporov med člani
bataljona in včasih tudi do pra-
vih spopadov. Naposled so voja-
ški krogi uvideli brezupnost te-
ga poskusa in razvtrstili mostvo
v druge bataljone.

Do zdaj še ni bilo mogoče iz-
vedeti, kam so odšli trije bratje
nadvojvode Otona, ki so se pro-
stovoljno prijavili v ta bataljon.
Oton sam se bo moral kmalu ja-
viti svojem Draft Boardu šte-
v. 20 v New Yorku za zdravniški
pregled. Uradno smatrajo, da je
sposoben, da služi kot tujec.—
(ONA).

Hrib 609

Napisal John Little

Znano vam je, da so Nemci
brnili Bizerto izra obroču utr-
jenih goriških postojank. Ker je
bil najbolj visok, je bil Djebal
Tahent, katerega je štab imeno-
val Hrib 609, najbolj važen —
kot ključ križišča Mateur in cest,
ki vodijo v Bizerto.

Amerikanci so zavzeli ta grič
in odprli pot za odločni sunek,
ki je pogнал vojaštvo očišča ven
v morje. Z vrha razdrapane in
raztrgane skale, visoke 2000 čev-
ljev, se odpira pogled po dolini
prav do ravnih streh v Mateur-
ju, oddaljenem 13 milj in zadaj
za njim do vseh jezer, Achkel in
Bizerte. Še dalje v ozadju pa
se pokaže v daljnogledu skozi
paro razgretega zraka in malo
nejasno, prav na obzoru široka
bela lisa. Ta lisa je Bizerta.

Nemci so spremenili ta hrib v
neverjetno močno postojanko.
Vse strani — kopica kamenitih
arabskih hiš, žitna polja na po-
bočjih, vsa dolga vijugasta in
razvožena pot — vse je bilo pod
križajočim se ognjem iz strojne
in topov. Posadka je bila nma-
ka, vojaštvo linjske pehote, sa-
mi stari, izkušeni vojaki. Imeli
so nalog, da vztrajajo 14 dni. To-
da od trenutka, ko se je napad
začel, so držali manj kot 14 ur.

Zgodovinske knjige bodo se-
veda poročale, kakor je to nava-
dava za zgodovinske knjige: "A-
meriška pehota je udarila čez
hribe, zavzela nemške pozicije in
odprla pot v Mateur."

Bilo pa je nekoliko bolj težko
in zamotano, kakor je razvideti
iz poročila, kako so Amerikanci
z napadom zavzeli ta hrib; to po-
ročilo je poslal Drew Middle-
ton brzojavno časopisu The New
York Times.

Najprej so govorili topovi —
dolgi top, ozirom 155 mm —
top; 105 in 75 — so grmeli in
njihov grom je odmeval skozi
dolino in se odbijal od gore do
gore. Dva dni so bruhal svoj
ogaj, trgali debele kose zemlje
s pobočja in potisnili sovražnika
v jame, katere je bil z motiko ali
dinamitom izkopal v steno. Da-
lje in dalje so streljali kljub ar-
ditemu ognju z nemške strani
in napadom letal, ki so odvijala
svojo vijugasto pot skozi doline
in neposredno nad zemljo napa-
dala postojanke topov.

Na vsej godaj v soboto, ko se
je bil razvel topovski ogenj do
največje sile, se je pehota pod
zaščito nekaj tankov na obeh bo-
kih začela pomikati naprej.

Ko je utihnil topovski ogenj,
je bilo čuti le še redno in nepre-
stano bobnanje nemških strojne-
Toda ameriški vojaki so v svojih
rjavih oblekah in s puškami v
rokah planili naprej. Njih lica
so bila zaradi globokih čelad čud-
no skrajšana. Skozi žitna polja
ob cesti in skozi arabsko vas so
v kratkih skokih drveli naprej in
se od časa do časa ustavili in
streljali, čakajoč, da njihove la-
stne strojnica posežejo vmes in
odpro svoj ogenj na sovražnika.

Posebno srdita je bila obram-
ba v arabski vasi. Tam je bil na-
napad za malo časa ustavljen.
Toda ameriška iznajdljivost in a-
meriško junaštvo je imelo svoj
odgovor pripravljen. Krogle, ka-
terih pot skozi zrak se jasno vi-
di, takozvane "tracer bullets", so
pokazale cilje v vasi in kma-
lu nato so začeli iz ozadja grmeti
topovi. Nemška pozicija se je raz-
hota v prah in razvaline in pe-
hota je zopet nadaljevala svojo
pot.

Spehane in vse v znoju so na-
še čete prispele na vrh, kjer se
jim je odprl pogled na zadnji
ozki košček Tunizije, katerega so
Nemci še držali. Sovražnik je z
nasprotnega pobočja vzel naše
čete pod težki ogenj svojih mož-
narjev in strojnih pušk. Naši so
šli naprej — zdaj zopet navzdol
— in bajonetnem naskoku pre-
gnali sovražnika. Na hribu je
bilo le še par malih gnezd odpo-
ra, katere so ti visoko raščeni
možje z odprtimi srajcami okoli
vratu v novem pohodu na grič
hitro zadušili; ujetniki pravijo o
naših vojaki, da ne pojejo ka-
kor Angleži in nikdar ne vpijejo
kakor Francozi.

Ako bi šli tja, kakor je to sto-
ril Middleton le tri dni po tem
boju, bi našli povsod najlepši
mir. Ni drugrega nego zeleno
travo, rumeneče žito in umaza-
no-bele stene arabskih hiš. Tam
koplejo zdaj malo pokopališče s
črnimi nemškimi križi. Čisto do-

li v dolini pa so ameriški grobo-
vi. Tam so križi beli in sem in
tja posejani z Davidovo zvezdo
nad padlimi židi.

Vsi so mrtvi — a mi upamo, da
jim bo zemljica lahka. Arabci,
ubožni in siromašni, se vračajo
nazaj na svoj hrib. Star bel konj
se še pase na polju, kjer so ro-
potale strojnice. Mali dečki se
igrajo na cesti v arabski vasi in
ne mislijo na mine, ki še niso po-
spravljene.

Pojdimo nazaj na vrh mimo
jam, ki so jih izdolbili Nemci v
skalno kot zaklonišča proti ognju
iz naših topov in bomb; mimo
večjih jam, v katerih je imelo
prostora najmanj 20 mož, v ka-
terih so jedli in spali, ko so se
naše sile zbirale v dolinah izpod
njih; mimo topovskih pozicij in
razstreljenih topov; mimo raztr-
ganih krp vojaških plaščev.

Na vrhu, ako se gleda proti
Mateurju in Bizerti, je videti o-
blake prahu po cestah, na kate-
rih hiti naprej drugi zbor Zedi-
njenih držav. Tja naprej hiti,
ker je padel Hrib 609 in z njim
mnogo dobrih vojakov. Veter
prinaša k nam zamolklo grmenje
topov in rezko pokanje strojne
in daljavi, kjer sovražnik še bra-
ni pot v Ferryville. Toda kljub
vsem znakom boja, kljub beton-
skim topovskim pozicijam in
vsepovsod razmetanim predme-
tom vojaške opreme, je na našem
griču vse mirno. Vojna je bila
tu večraj, toda danes le še veter
veje preko goste trave in maje
pšenice bilke. Na grobovih, ki
so tako daleč od doma, pa vlada
tišina.—(ONA).

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani.)

Za svoje junaške čine je bil dva-
krat odlikovan. Prvič je dobil
odlikovanje Skritnega srca,
drugo odlikovanje Srebrne zvez-
de pa mu je bilo podeljeno za
smrti.

Ta slavnost, katere se je ude-
ležilo več sto ljudi, je bila pri-
rejena po postojanki Ameriške
legije v Orru skupno z vojaško
oblastjo, na kateri je mati pokoj-
nega sina prejela sinovo posmr-
tno odlikovanje Srebrne zvezde,
njegovo kolajno Skritnega srca
pa je že prej prejela. Odlikova-
nje je junakov mater mrs. Ma-
ry Vider izročil major-general
F. E. Uhl, poveljnik sedmega
vojaškega distrikta, ki je bil tu-
di glavni govornik.

"Našim sovražnikom moramo
po naši zmagi pokazati, da ima-
mo moč in tudi voljo za uveljav-
ljenje miru, tako da naši sinovi,
kot je William Vider in sinovi
naših otrok ne bodo zopet po-
kljicani, da doprinesejo svoje žr-
tve radi sovražstva in bojev. Po-
slan sem bil semkaj po vojnem
departamentu, da vam izrečem
hvaležnost armade in ameriške-
ga ljudstva za junaške čine va-
šega sina. Moje besede vam si-
eier ne bodo zmanjšale žalosti, v
resnici bodo kmalu pozabljene.
Toda pogum vašega sina, njego-
vo neomajno izpolnjevanje svo-
je dolžnosti, njegova odločnost
za zmago, kakor tudi vaše hrabro
vedenje nad izgubo sina—vse to
bodo vaši prijatelji in sosedje
trajno cenili in spoštovali, kakor
tudi vsi svobodni Američani in
sploh vsi ljudje po vsem svetu,
ki se bore na naši strani za uni-
čenje mednarodnega gangster-
stva in za svobodo človeštva.

Hvala Bogu, da ima Amerika
može kot je prostak Vider, ki se
bore za nas."

General Uhl je omenil, da je
prostak Vider padel, ko je s svo-
je sanitetsko skupino pobiral ra-
njence na bojišču. Zadel ga je
krogla japonskega "sniperja" ali
skriteža. Padel je kot samaritane-
ec, ki je prinašal prvo pomoč
svojim ranjenim tovarišem.

Govoril je tudi P. C. Parker iz
Virginije od Ameriške legije.
Šolski otroci so zapeli par patri-
otičnih pesmi in slavnost je bila
končana. V okraju Koochiching
je bila to prva slavnost te vrste.
Pri vojaki se nahajata tudi dva
brata, Frank in Charlie, padlega
William Vidra, en brat pa čaka
na vpoklic. Slavnosti je predse-
doval Scott Erickson, župan me-
sta Orra.

Poročevalce.

Najzanes

MEJAŠI

Povest iz davnih dni

Napisala
Ilka Wašketova

(Se nadaljuje.)

Opat je zmalj z glavo. Poznal je Slovence in njih sovražstvo do oznanjevalcev njim nove vere.

"Ubili te bodo. Le pomisli, kakšna grozodejstva so že izvršili po Colnograškem in Bavar-skem!"

"Mene ne bodo ubili. Njih kri se pretaka po mojih žilah. Vnuč sem njih vojvode."

Opat se je zamislil.

"Morda govoriš prav. Čudna so božja pota. Morda si prav ti, ki poznaš njih jezik in si njih krvi, poslan, da izpreobrneš te trdovratne pogane. Bodi! Zgodi naj se, kakor želiš. Ali prej ti je določena še druga naloga. Od jutri dalje boš hodil vsak dan na patriarhov dvor v Gra-dež. Spisal mu boš važno listino. Vse podrobnosti ti razložim sam. Ali priseči mi moraš na troedinega Boga, da nikdar in nikomur ne črhneš besedice o tem, kdaj in kdo je spisal ono listino!"

Marcijan je dvignil roko in dejal:

"Prisegam."

"Dobro. Ko prideš na Gra-dež, se potruj, da ustrežeš patriarhu, saj veš, da mi je mnogo do njegovega prijateljstva."

Drugega jutra se je menih Marcijan prepeljal v samostanski gondoli na Gra-dež.

O mraku bi se bil moral vrniti.

A vrnil se je pozno na večer — gondoliere sam.

"In zakaj nisi pripeljal fratra Marcijana?" je vprašal opat hiapca.

"Peljal sem ga v Morsano."

"Kam?"

"V Morsano na našo pristavo. Tu mi je izročil pismo, naj ga oddam, ko pridem domov."

Gondolier je odšel in opat je sedel v svoji celici na stol in odtrgal pečat. Razvil je pisanje in dolgo strmel v črke . . .

"— ponarejal listine — goljufal Svetega očeta ne bom. Naj si patriarh poišče pisarja za svoje namene kjer hoče. Da se Tebi ne bo treba pogovarjati z njim zaradi mene, pojdem še danes odhod, najprej na Pemonov dvor, potem pogledam domačijo, pozneje pa pojdem tja kamor si mi dovolil, zakaj moja naloga na patriarhovem dvoru je za me končana. Oprosti . . ."

"Uporna slovenska kri . . . kri njegove matere —"

3.

Bilo je v jutro badnjega dne. Staro solnce je še počivalo za gorami. Gosta megla je ležala nad Sočo.

Mnogobrojne kočice in kočice pod tolimskim gradiščem so bile vse zakrite s snegom. Tudi pot proti gradišču navzgor je bila vsa zasnežena; trije možaki so v jutranjem mraku gazili sneg po njej. Za možmi sta skakala po gazi dva dečka.

"Veruj, Olomir, še nikdar in nikjer mi ni bilo tako dobro pri srečju, kako mi je tu na tvojem domu. Tak sem postal, da že ne poznam več samega sebe," se je oglašil srednji izmed treh mož — bil je Olomirov prijatelj Žitomisl.

"Hm!" je zagodrnjal Olomir, ki je stopal za njim.

"Tu pri vas je vse tako domače. Vse te vaše šege me spravljajo v nekako dobro voljo. Časih si res želim storiti komu kaj dobrega."

"Zaljubljen si, pa se ti zdi vse lepo in dobro in prijazno."

"Motiš se, prijatelj . . ."

"Nič se ne motim, saj imam oči!" je odvrnil Olomir nekako ostro. "Sicer pa je res, da živi

pri nas še pristno slovenstvo — vi Karantanci pa se že potapljate v frankovstvu."

"Morda govoriš prav," je rekel Žitomisl in se zamislil.

Prišli so pod hrib in zavili čez most in proti gozdičku, ki je stal ob cesti onkraj prekopa.

Olomir je vzel z ramen sekuro, jo zavihel in usekal po dokaj širokem deblu.

"Tale bo: Dobro jutro božič!"

"Dobro jutro!" so se odzvali vsi Olomirovi spremljevalci.

Dečka sta priskočila in prežala, kam pade prva iver, odsekana od drevesa.

Še enkrat je zasekal Olomir; iver je odskočila po snegu. Oba dečka sta se zakadila za njo.

"Moja je! Darilo bo moje!" je zakričal eden in se s tresko v roki zaprašil po gazi proti gradišču, da je sneg odletaval izpod njega.

"Kakšno darilo? Zakaj pa sta se otroka pulila?" je vprašal Žitomisl.

Olomir je urno vihnel sekuro in mu ni utegnili odgovoriti. Oglašil pa se je drugi Olomirov spremljevalec, stražar Trpimir, ki je bil oče obeh dečkov:

"Trgala sta se za prvo iver. Kdor jo dobi in prinese domačiji, temu izroči domačica pripravljen dar: nov kožušek, obleko ali kaj podobnega."

"In čemu je domačici ona iver?"

"Postavi jo v žito, da ji novorojeni božič blagoslovi zrna."

Danilo se je bolj in bolj. Olomir je sekal in sekal. Ko so se posvetili oblaki na obzorju, je treščilo drevo ob tla in ko je staro solnce posijalo na gradišče, je Olomir že nesel velik badnjak po griču navzgor. Krčenički, ki so na dvorišču pospravljali sneg okrog žrtvenika, so se divili Olomiru, nesočemu klado čez dvorišče . . . Tolikega badnjaka ne dvigne vsak junak.

Olomir je stopil z badnjakom v vežo. Na pragu je potresla Godeslava, ki je nadomeščala bolešno domačico, njega in badnjak z žitom, v katero je bila vtaknjena sveža iver, in je dejala:

"Dobro jutro in čestit ti badnji dani!"

"Dobro jutro in blagoslov vsemu gradišču!" je odgovoril Olomir in odložil klado na ognjišče, ob kraju ognja.

Vsa družina je bila zbrana okrog ognjišča. Stari vojvoda Trudapolk je pristopil in vzel v roke roženico vina, ki mu jo podala lepa vnučinja Miljenka. Dvignil je roženico in molil:

"Donesite srečo, o bogovi, vsem onim, ki se zbirajo okrog mojega ognjišča!"

In svečano je ulil nekaj kapljic vina na badnjak, okrog katerega je že lizal ogenj. Nato je sam izpil požirek ter podal roženico tudi vsem drugim, najprej članom svoje rodbine, potem vsem drugim gradiščanom.

Zdajci je prinesla Godeslava pehar žita. Stresla ga je na badnjak, govoreč:

"Da bi naklonil novi božič srečo vsem onim, ki se zbirajo okrog tega ognjišča!"

Tedaj so si podali roke, se poljubili vsi vprek in si želeli: "Čestit badnji dani!"

Nato je šel vsak na svoje delo.

Zenske so pripravljale slastne jedi.

Moški so imeli tudi svoje opravke: pospravljali so sneg z dvorišča ter nanesli sredi dvorišča grmado za kres; pripravili so kurivo na žrtveniku. Zaklali so obilo drobnice in ubili najlepšega vola, ki so ga lepo okrasili s smrečevjem in bršljanom ter ga pripravili za daritev solnčnemu bogu, ki bi se porodil o polnoči.

(Dalje prihodnjič.)

Šopek samotarke

Manica Komanova

(Nadaljevanje.)

VSEH MRTVIH DAN

Mnogo jih je, ki so nas zapustili tekom letošnjega leta, mnogo . . . In med njimi si tudi ti, zlata mamica moja odšla tja, odkoder ni vrnitve. Odšla si in vzkliki moje obupane duše hite za teboj in pekoče solze rose v tvoj spomin.

In danes, na vseh mrtvih dan, nanovo pokropim tvojo gomilo s solzami. In vendar je, ljubljena mamica, iskreno blagrujem, da počivaš . . .

O kako rada bi se vlegla poleg tebe in zasanjala s teboj vred v večnem, nevzdržnem snu!

Srečna si in srečni ste vsi, ki počivate z njo. Končana je vaša življenja trnjava pot in dočim divja po zemlji nahujajo vihar, gospodujeta obup in beda, teko v potokih solze in kri, kravljuje v vaših gomilah resnično blažen mir. Prosti ste, vечно prosti vseh bolesi in gorja, a mi drgetamo v strahu in trepetu in naši plahi pogledi bulijo v skriv-

ni grozi v temno, negotovo bodočnost . . .

Kako globokega in veličastnega pomena je cvetje, ki krasi vaše tihe domove! Lep je cvet, ki ga polagamo v zibelko novoro-

ga pomena je cvetje, ki krasi vaše tihe domove! Lep je cvet, ki ga polagamo v zibelko novoro-

JAP MEDICAL STATION ON ATTU

AMERICAN SAILORS are examining equipment found in a Jap underground medical station in the Holtz Bay area on Attu after the enemy had been routed. The Japs had constructed a series of tunnels while attempting to establish an airport on the strategic island. This is an official U. S. Navy photo.

HAPPY AXIS TROOPS ON WAY TO PRISON CAMP

APPEARING MORE LIKE VICTORS than a group of captives, these Axis troops sing and shout jubilantly as they head toward a prison camp somewhere in Tunisia. The French policemen leading them through Tunis seem pretty pleased about the whole thing too.

jenčku, želeč mu jasnih, solnčnih dni; lep je cvet, ki ga srečna nevesta vpleta v svoj poročni venec, a le malo časa je treba, cvet se osuje in prikaže se ostro trnje. Cvetovi pa, ki dičijo vaše gomile, ne varajo, oni so simbol zmage nad vsem grenkim in hudim . . .

Pred oči nam danes posebno živo stopajo tudi naši junaki, naši očetje, možje, bratje in sinovi, ki so daleč od nas, na prostori bojni poljani, zadeti od sovražnega orožja, preminuli častne smrti.

Kje so njih grobovi, kdo ve zanje! . . .

Vseh mrtvih dan je danes, a ni roke, ki bi vrgla vsaj eno rožico na rušo, pod katero počiva jo trpin.

Oni, ki so vredni, da jih venčamo s kraljevo krono, oni, ki zaslužijo, da jim nasujemo najkrajših rož, ki jih je kdaj rodila zemlja, počivajo daleč od nas, osamljeni, pozabljeni . . .

Pozabljeni? Ne, nikdar!

Naj se nahajajo njihovi grobovi na prostori poljani, v temnem gozdu ali pod divjimi skalami, nad vsemi se razprostira dobrotno nebo, ki bo z mrljimi snežinkami poljubljalo njihove gomile ter jih ozaljšalo mesto belih krizantem . . .

A tudi rdeče rože, rože nesmrtnice cveto zanje, najlepše, kar jih premore svet. Cvet teh rož je nevenljiv. To so naše misli, ki se slednji dan, posebno pa danes v brezmejni ljubezni in največjem spoštovanju družijo z vsemi, ki so na ukaz domovine, v blagor nas ostalih žrtvovali svoje mlado, upolno življenje . . .

Daleč so njih grobovi, a vendar se danes vsi vračajo k nam in naše duše se družijo z njimi.

Mati se shaja s sinom, žena z možem, otroci z očetom, in napolnjeni s tajinstveno tolažbo uvidevamo vsi, da naše dejanje in nehanje stremi za njimi in našega življenja pot nas dovede k njim prej ali slej . . .

PRISEGA O POLNOČI

Tam gori pod Šmarno goro, v bližini novozgrajenega savskega mostu, se nahaja obširno posestvo, katero ti priča že na prvi pogled, da je njega lastnik premožen gospodar. Na nekoliko vzvišenem prostoru stoji prtilična, a zelo prostorna hiša, na gornjem in spodnjem koncu so razna gospodarska poslopja, kakor kašča, sušilnica za sadje, svinjaki, razne shrambe za poljedelske stroje in drugo orodje. Na levi, tik ob šumeči Savi, se šopiri novo zidan mlin, čigar kolesa klopotajo od ranega jutra do pozne noči in čestokrat še v poznih urah motijo nočno tihoto. Mlinskimi kolesom pridno odgovarja poleg stoječa žaga, ki iz debelih in grčevih hlobov ustvarja tanke in gladke deske. Na desno od hiše, tja čez prostorno dvorišče, po katerem se spreha lepo število kokoši, rac in gosi, stoji velik hlev, po navadi vedno poln najlepše živine.

Da, premožen mož je bil oče Požar, in ker je bil premožen, je bil tudi obče spoštovan. Njegova beseda je veljala vedno za dva druga. Svoje imovitosti se je precej zavedal, a bil je do brega srca in če je bil pri pravi volji, je vedno rad pomagal svojim sosedom.

Požarju je izmed petero otrok dorasla edina hči Anka, ki se je s svojimi dvajsetimi leti razvila v čedno in prikupno dekle. Ker je bilo pričakovati, da bo edinka Anka posedla danes ali jutri

vse očetovo premoženje, so se začeli vedno pogostejše smukati okrog Požarjevine razni snubači. Toda Požar in njegova žena sta skrbno pazila na svojo hčer in odpravljala snubače z izgovorom, da se še nič ne mudi. Vzrok temu odlašanju je bil bržkone ta, da bi Požar še nerad dal gospodarske vajeti iz rok, vrhutega mu tudi nobeden doseďanjši snubačev ni bil po volji.

Anka je poznala svojega očeta in ni silila na mohteve. Bila je tiho in pridno dekle, ki se je, videč kako pazita roditelja nanjo, izogibala vsake vaše družbe. Pri sosedi in uboščih je bila na glasu kot zelo radodarna in usmiljena duša. Vse jo je hvalilo. Le vaška potovka Lovrinka je bila še vedno nekoliko gorka nanjo. To pa je bilo tako: (Dalje prihodnjič.)

AGITIRAJTE ZA PROSVETO!

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih . . .

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne . . . Cene zmerno, unijako dele prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue Chicago, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse snako, za člano ali nečlano \$6.00 za eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri osnovenju \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni varoka, reči da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini morda, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnimo:—Vselej, kadar hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnika.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrul. države in Kanado \$6.00	Za Člano in Chicago je \$7.50
1 tednik in . . . 4.00	1 tednik in . . . 6.50
2 tednika in . . . 3.00	2 tednika in . . . 5.10
3 tednike in . . . 2.40	3 tednike in . . . 3.90
4 tednike in . . . 1.20	4 tednike in . . . 2.70
5 tednikov in . . . nič	5 tednikov in . . . 1.50

Za Evrope je \$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2857 So. Lawndale Ave.
Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1) Ime . . . Čl. druživa št. . .

Naslov . . .

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledetih članov moje družine:

2) . . . Čl. druživa št. . .

3) . . . Čl. druživa št. . .

4) . . . Čl. druživa št. . .

5) . . . Čl. druživa št. . .

Mesto . . . Država . . .

Nov naročnik . . . Star naročnik . . .

BOOKS BY LOUIS ADAMIC

<i>Cradle of Life</i>	\$2.50
<i>From Many Lands</i>	3.50
<i>Grandsons</i>	2.50
<i>Laughing in the Jungle</i>	3.00
<i>My America</i>	3.75
<i>Native's Return</i>	2.75
<i>Two-Way Passage</i>	2.50
<i>What's Your Name?</i>	2.50

Order from

Proletarec

2301 South Lawndale Avenue
Chicago, Ill.